

20. januar 2004 | Mogens Lykketoft om 2003:

Man kan ikke bombe sig igennem

Fra Murdoch til Mubarak og fra Cancun til Kvægtorvet. RÆSON indleder i dag en lille serie, hvor de medvirkende vælger de 5 mest betydningsfulde internationale brændpunkter i 2003. Den første gæst er Mogens Lykketoft, der har valgt at tale om:

- I EU-udviklingen - 'fordi der ikke har været nogen'
- II USA - 'så afgørende for os alle sammen'
- III WTO's sammenbrud - 'svært at sige om det var godt eller skidt'
- IV Irak - 'angrebet har jo ikke ret meget at gøre med den anti-terror-krig'
- V Konflikten mellem Israel og palæstinenserne: 'det bedst uddannede arabiske folk'

[punkterne er sideordnede og rækkefølgen derfor underordnet]

af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONS chefredaktør

1. **EU-udviklingen - 'fordi der ikke har været nogen'**
2. **USA - 'så afgørende for os alle sammen'**
3. **Demokratiets barduner**
4. **WTO's sammenbrud - 'svært at sige om det var godt eller skidt'**
5. **Irak, Palæstina - og den dybe mistro**
6. **Den virkelige terrorkrig**
7. **Topmødesammenbruddet - og den danske skepsis**

1. EU-udviklingen - 'fordi der ikke har været nogen'

Hvad er den første begivenhed, du har valgt?

MOGENS LYKKETOFT [ML]: EU-udviklingen. Ikke fordi der har været nogen, men fordi der *ikke* har været nogen, og fordi det er et meget stort problem, hvis den lammelse, som indtrådte ved topmødet i Bruxelles i december får lov til at fortsætte hen over det tidspunkt hvor vi skal have udvidet EU fra 15 til 25 lande. Det er klart at den nuværende traktat ikke giver tilstrækkeligt hensigtsmæssige rammer for at få EU-samarbejdet til at fungere med så mange lande - vi er *nødt* til at få stærkere rammer: flere flertalsbeslutninger. Og vi er også nødt til at prøve fra dansk side at komme af med så mange af vores forbehold - både mentale og juridiske forbehold, som muligt, i forhold til et europæisk samarbejde, som for os ER det bedste bud på at få noget indflydelse på vores egen fremtid.

Mange har sagt: "Der er ikke noget NYT i det her - europæerne kan bare ikke blive enige, som sædvanlig!" og Lykke Friis har talt om hvorvidt der er opstået en 'permanent regeringskonference'.

Men du brugte udtrykket "lammelse" - betyder det, at der er en særlig risiko for at problemet her kan vokse sig større og blive værre?

ML: Med de beslutningsprocedurer der er i den gamle traktat så er der al for stor risiko for at man går i stå og ikke kan konkludere på alle de områder, hvor man nu skal være helt enige 25 lande imellem. I virkeligheden har det arbejde, som konventet gjorde, og som foreløbig er sat på stand-by, været et helt nødvendigt arbejde i forhold til at se for sig at en europæisk samarbejdsproces overhovedet kan fungere med så mange lande. Det er jo ikke noget, vi har set før i historien: at man gennem en demokratisk beslutningsprocedure i virkeligheden kan træffe fælles beslutninger, så mange nationalstater imellem.

I begyndelsen af 80erne talte man om 'euro-sclerose': som om dynamikken, gejsten eller gnisten var gået ud af det europæiske samarbejde. Er den risiko du ser, at man kan komme til et tidspunkt hvor både vælgere og stater mister tilliden til EU som en aktør - som det sted, man kan løse problemerne? Er det den risiko, der er malet på væggen på nu?

ML: Man kommer til at vælge mellem et samarbejde, som bliver mere løst, mindre forpligtende – og måske nok kan håndtere noget med det indre marked og fastholde at vi ikke har told imellem os etc.; men *ikke* vil kunne give svarene på alle de fælles udfordringer, som vi alligevel ikke kan møde hver for sig (hvad enten vi snakker miljø eller om ikke at konkurrere med hinanden på forringet arbejdsmiljø, eller om at vi ikke skal konkurrere hinanden ned i grundlaget for finansieringen af vores velfærdssamfund for at kunne tiltrække investeringer). Der vil være en hel masse samarbejdsområder, som skal styrkes, hvis samarbejdet skal have *den gode mening* at løse problemer, som hvert enkelt lille eller stort europæisk land ikke kan løse alene.

Hvem har skylden for sammenbruddet i December?

ML: Den umiddelbare anledning var jo Spaniens og - især - Polens reaktion imod at stemmевægtene skulle være anderledes og landene i videre omfang skulle stemme i forhold til indbyggertal. Et synspunkt, som jeg synes var helt legitimt og i orden: der ER flere tyskere end der er polakker og danskere, og det VAR en rimelig model man havde fået stillet op: med denne dobbelthed at der er 25 store og små nationalstater, der for den ene halvdel vedkommende skal tælle lige meget og for den anden halvdel vedkommende skal tælle i forhold til hvor store deres befolkninger er. Lidt den samme balance som man har prøvet at indbygge i den amerikanske forfatning - uden sammenligning i øvrigt - hvor alle stater jo er lige stærkt repræsenteret i Senatet, uanset hvor mange mennesker der bor i dem. Det har man prøvet at lave et kompromis om - og det kompromis kunne altså ikke passere. Det var den umiddelbare anledning til at det her ikke lykkedes. Men det var også et dårligt varsel om, at hvis ikke vi får spillereglerne på plads og gjort dem mere operative, INDEN vi for alvor går i gang med 25 lande omkring bordet, så er risikoen overvældende for ikke at EU træffer for *mange* beslutninger, som mange danskere er bange for, men for få og for sene beslutninger, der hvor vi har brug for EU.

Så sammenbruddet er et glimt ind i fremtiden?

ML: Ja.

Man har forudsagt at der bliver flere trilaterale topmøder mellem Tyskland, Frankrig og England; det var tilsyneladende også det vi så i December: at de store nationer ikke ønsker at være helt så fleksible overfor de små som før. Du siger, at der skal være to niveauer i beslutningsprocessen, så man tager hensyn til dem. Men: hvis det bliver tydeligere for de europæiske befolkninger - herunder den danske - at de 3 store stater nu sætter dagsordenen og har mindre tålmodighed, tror du så at EU kan miste tilslutning? Hvis man går ind og ændrer institutionerne, så de giver mere plads til de store?

ML: Ikke i den form, som der var lagt op til fra konventet - det tror jeg ikke. Men det er klart der er en risiko ved nogle EU-institutioner, der *ikke* kan træffe beslutninger, der hvor det egentlig er EU's kompetence (hvad enten det så i dag kræver enstemmighed eller i fremtiden kan ske med flertalsbeslutninger i samarbejde med parlamentet). Risikoen, hvis det maskineri - hvor alle er med - ikke fungerer, det er jo at de store lande i et eller andet omfang genoptager deres historiske rolle: nemlig at træffe beslutninger på vegne af os andre - henover hovedet på os, og SÅ har vi i virkeligheden kun bagefter ét at foretage: *passiv tilpasning* til de beslutninger, de har truffet. Dét har jo været vores historiske skæbne. Mange danskere går rundt og tror vi har afgivet suverænitet til EU - det har vi, i en vis juridisk forstand, også, på områder vi var enige om var bedre tjent med det. MEN: hvis man sammenligner med de sidste par hundrede års historie, så må man sige: Danmark har jo været langt mere afhængig af Tyskland eller Storbritannien, eller for den sags skyld Sverige, uden at have en demokratisk medbestemmelse over dem, som vi har i EU. Hvis ikke EU-maskineriet kommer til at fungere bedre, SÅ risikerer du en stormagtsdominans af mere traditionel karakter, som du har set så meget af i historien.

Så risikoen er ikke at man giver stormagterne mere plads - kommer dem i møde ved at ændre stemmereglerne - men at man ikke gør det?

ML: Ja.

2. USA - 'så afgørende for os alle sammen'

Det andet sted, vi skal kigge hen, er USA?

ML: USA er jo, uden nogen form for sammenligning, i denne her fase af verdenshistorien supermagtEN. Derfor er det så afgørende for os alle sammen, hvordan den magt forvaltes. Derfor er der nogle af os, der er meget bekymrede over, at det er de mest ultrakonservative - også påvirket stærkt af religiøs fundamentalisme, som de har en stor del af deres støtte fra - der sætter dagsordenen og gør det med den meget stærke understregning af den *militære* del af deres magt.

Med Irak vil mange jo ellers sige, at USA vil være travlt i lang tid fremover; desuden - hvis man ser fx på opblødningen i forhold til Libyen - kan man mene at planen har virket: nu har man Irak som et skræmmebillede, og kan fra nu af bero på de diplomatiske midler.

ML: Det er meget svært at fælde en endelig historisk dom over noget, som stadigvæk er så tæt på. Vi må da håbe, at amerikanerne og koalitionen i Irak bliver i stand til at overdrage magt - også *reel* magt -

til et repræsentativt styre *hurtigt*. Fordi: hvis de bliver siddende *fast*, som en besættelsesmagt og opfattes som en besættelsesmagt, så bliver det en kilde til permanent spænding mellem den arabiske verden og Vesten.

Ser du tegn på af den skepsis overfor Bush der har været - fra jer, fra Europa mere generelt, også internt i USA - er ved at trænge ind? Så det er en mere moderat Bush, vi får at se til præsidentvalget?

ML: Jeg ved det ikke. Bush har jo en fortræffelig udenrigsminister, som på en lang række strækninger signalerer større vilje til forpligtende internationalt samarbejde end det, præsidenten - når det kommer til stykket - har været villig til at medvirke i. Jeg ved ikke hvor meget de folk kan påvirkes, men jeg tror det vil gøre en stor forskel om man kunne få en anden præsident i USA. Det er ikke det mest sandsynlige, sådan som tingene er lige nu. Omvendt er der meget lang tid til valget, stadigvæk: politik kan ændre sig vældigt hurtigt. Det vil selvfølgelig være meget afgørende hvordan økonomien udvikler sig hjemme i USA - som Clinton så klart formulerede det i starten af 90'erne er det nok det, der i sidste ende er mest afgørende for folk. Men det vil selvfølgelig også have stor betydning hvordan resten af verden former sig, ikke mindst hvordan processen i Irak udfolder sig - hvor mange problemer de løber ind i.

Ang. den balance mellem hvad indenrigs- og udenrigspolitikken betyder for amerikanerne. Vi har jo en parallel til Danmark - og hvad økonomien og arbejdsløsheden betyder. Ser du tegn på at den balance er ved at skifte? Er amerikanerne mere eller mindre fokuserede på økonomien end for 5 år siden? Hvad er det, der afgør hvorvidt udenrigspolitikken betyder noget for dem?

ML: Udenrigspolitikken betyder *noget*, men i forhold til hvor stor USA's magt er i denne verden overraskende *lidt* i de amerikanske vælgeres opfattelse. Det er meget store triumfer, der umiddelbart er blevet fejret - eller meget store fiaskoer, der umiddelbart er indtrådt, der kan påvirke udfaldet af det amerikanske præsidentvalg - som jo, i parentes bemærket, har en overraskende lav valgdeltagelse i forhold til vores europæiske traditioner. Det er jo også fordi de har dette udviklede registreringssystem, hvor man først skal møde op og melde sig som vælger og derefter gå hen og stemme, hvad der betyder at den mest magtfulde stilling i den her verden besættes med en valgdeltagelse på omkring eller under 50% af det samlede antal valgberettigede borgere i landet. Det er i sig selv skræmmende.

Efter Schwarzenegger havde vundet guvernørposten i Californien spurgte talkshowværtten David Letterman Colin Powell hvornår man solgte staten fra! Der smider man en 'professionel' politiker på porten i utide - på en bølge af folkelig skepsis og modstand. Man vælger en filmskuespiller, som muligvis har visse skjulte kvaliteter, men de er i så fald godt tildækkede: en mand, der ikke fx sammenlignet med Reagan har haft nogen høj profil på den offentlige scene. Kunne Schwarzenegger være blevet valgt i Europa?

ML: Det er aldrig til at vide. Men det, som selvfølgelig ligger i det forløb, det er at man overhovedet har en statsforfatning i Californien der gør det muligt *i utide* at afprøve mandatet for en guvernør. En del af det repræsentative demokratis livsnerve er jo, at man giver de mennesker, man vælger, en eller anden periode på op til 4-5 år, til at demonstrere hvad de kan og ikke kan. Hvis du kan udløse

folkeafstemninger på et vilkårligt tidspunkt i en valgperiode, hvor en regering prøver at håndtere vanskelige sager, så kan du næsten vælte en hvilken som helst regering. Så mister det repræsentative demokrati sin *mening*.

Ser du det primært som et protestvalg mod det politiske system?

ML: Hvis du havde den samme forfatning mange andre steder i verden, som de har haft i Californien, så kunne du også risikere at se regeringer som, hvis de fik lov at fuldende deres politiske program på en fire-års-periode, ville klare sig *godt*, blive væltet undervejs. Det kunne du sagtens se.

Så der er dels noget, som jeg i hvert fald mener er en - i forhold til hele idéen om det repræsentative demokrati - systemfejl derovre, der udløser det her mærkelige fænomen. Det andet er, den voldsomme fokusering på *medie-stars*, hvor det åbenbart i høj grad er enten skuespillere eller generaler, der kan blive valgt til noget. Og det tredje: hvor stor betydning penge har. En også set fra vores synspunkt, *skræmmende* udvikling - som selvfølgelig har været i gang længe i Amerika. De private pengetanke, som opbygges - i kraft af et skattesystem, som tager meget, meget, meget mindre fra de rige end vi gør her i Europa, ikke? Den voldsomme økonomiske magtkoncentration, der er i det samfund: med nogle *afsindigt* rige mennesker og *afsindigt* rige koncerner, betaler jo i virkeligheden i meget høj grad for hvem, der vinder de valg.

Gør de det? Hvis man ser på Californien - en stat, som er en af de rigeste i verden. En befolkning, som er kendt for at være meget liberale - venstreorienterede, i amerikansk forstand - som alligevel stemmer på en mand som Schwarzenegger. Er det ikke et udtryk for at demokratiet fungerer? EN befolkning, der ved præcis hvad den gør: sender et signal?

ML: Jojo. Men så vidt jeg er orienteret: igen med meget lav valgdeltagelse. Og selvfølgelig også med en meget massiv investering fra republikanernes side i at få netop denne her traditionelt demokratiske stat flyttet over på deres side. Der er mange penge i amerikansk politik - og det twister selvfølgelig i forholdet til, hvilke holdninger og synspunkter, der overhovedet kan komme ud i den yderste kartoffelrække.

3. Demokratiets barduner

Kan vi lære noget af forløbet i Californien? Nu diskuterer man jo herhjemme mediernes betydning; spindoktorernes rolle osv. og hvor stor en dagsordensættende rolle pressen besidder. Ser du det her som en periode, hvor der foregår en professionalisering af politikken også i medierne og offentligheden?

ML: Der sker jo en udtynding i antallet af uafhængige medier i vores samfund. Der sker en medie-koncentration, delvist international. Vi står overfor hvad jeg mener er vældigt risikabelt: udbud af den ene public-service-tv-kanal i Danmark til private. Jeg skal sige ganske åbenlyst, at jeg ville finde det var rædselsfuldt og farligt for vores demokrati hvis Murdoch skal have lov til at købe den ene danske

public-service-kanal. Man må ikke føre en kulturpolitik, der er så kommercielt orienteret, at man ikke holder fast i de barduner, der gør, at vi kan få en alsidighed i de medier, som er *allermest* slagkraftige.

Men selv hvis Murdoch fik TV2 ville man stadig have den høje danske valgdeltagelse, det danske partisystem osv. til at holde fast i demokratiet?

ML: Det ville man - og der er også flere mennesker, der læser avis her i landet stadigvæk end så mange andre steder i verden. Og man ville have en statslig kanal. Men: risikoen for ensretning af mediebildet og *international* ensretning af mediebildet er overvældende. Og risikoen for, at penge betyder mere og mere i den politiske kamp er også overvældende. Vi kan se det i Danmark: vi kan se hvordan det store regeringsparti, Venstre, bygger nogle pengetanke op som vi ikke har set før i dansk politik. Med bidrag fra erhvervslivet, naturligvis.

Hvor meget går din skepsis overfor Murdoch på, at han har en stor international mediekoncern og hvor meget på at han er borgerlig?

ML: Det er da begge dele. Vi har ikke nogen interesse i det her samfund i at en stor, mangearmet, multinational koncern skal sætte sig på en væsentlig del af nyhedsformidlingen. Vi *ved* jo, hvor udslagsgivende den måde de har ageret på, har været i holdningen til valg forskellige steder i verden. Og i holdningen til Irak-krigen osv. Det er lidt skræmmende, fordi det samtidig har været karakteriseret af en meget ensidig information.

4. WTO's sammenbrud 'svært at sige om det var godt eller skidt'

Det tredje punkt du har valgt er sammenbruddet på WTO-topmødet i Cancûn. Hvor betydningsfuldt var det?

ML: Det er igen en af de ting, der sket for så nylig at det er svært at sige om det var godt eller skidt.

Kunne det være godt?

ML: Det, der kunne være det gode ved det - det, som jeg tror var drivkraften for Sydafrika og andre, som satte sig *på spidsen* i Cancûn, det er at vi i Vesten - hvad enten vi er europæere, amerikanere eller japanere - omsider forstår, at der skal nogle helt andre større boller på suppen i forhold til Den Tredje Verden, hvis der skal laves et *fair* frihandelssystem i den her verden. Det er en meget ulige verden - også set fra WTO-vinklen.

Frihandel er selvfølgelig godt, men det skal ikke være frihandel uden nogen mulighed for at tredjeverdenslandene kan bygge deres egne strukturer ordentligt op, og ikke bare blive opkøbt af alle vore multinationale koncerner i de rige lande. De skal have muligheden for at få adgang til billig medicin osv. - der er en lang række temaer, men først og fremmest selvfølgelig: adgangen til vore markeder for deres produkter på de områder, hvor de HAR noget at byde på: her og nu og *idag*. Hvor de kunne komme bedre i gang med deres økonomiske udvikling, hvis vi ikke - som på

landbrugsområdet i særklasse - beskyttede vores egne lille bondebefolkning så ekstremt meget, som vi gør. Vi belaster vores egne offentlige budgetter: vi belaster vores eget miljø - og vi forstærker uligheden i den her verden dramatisk ved en landbrugsbeskyttelsespolitik af den tyngde som vi har, både i EU og også i USA i øvrigt. Her må altså en ny besindelse begynde at brede sig - hvis man vil have en mere stabil og mindre ulige verden. Det kan altså ikke nytte at WTO-forhandlinger kun handler om, at vi - rasende produktive; effektive vestlige industrilande - insisterer på at der er fri adgang for vores produkter til de fattige lande, samtidig med at det, de kan præstere er det, der er allermost beskyttelse imod i kraft både af vores toldbarrierer og landbrugsstøtteordninger.

Det har jo ellers været karakteristisk for jer til venstre for midten, at når I talte om frihandel skulle der være en anden side også: udbrede miljø- og arbejdsmiljøstandarder, forbrugerbeskyttelse og hvad ved jeg. Ligger der i det, du siger, at frihandlen kommer først? At man skal tvinge den igennem før det andet kan følge efter?

ML: Nej, der ligger først og fremmest at i forhold til ulandenes interesser skal frihandelstemaet spilles fair og balanceret igennem, så det ikke bare bliver et spørgsmål om, at der er fri adgang til deres markeder for det vi kan producere og sprøjte ud i massevis med rasende effektivitet, men også at noget af det, de kan producere kan komme ind hos os. De andre dagsordener er der ved siden af, selvfølgelig - om produktsikkerhed og sikkerhed for den enkelte medarbejder, hvor man skal finde nogle fornuftige balancer, når det gælder arbejdstagersikkerhed. Den internationale arbejdsorganisation og dens standarder spiller også en rolle og skal kobles til de forhandlinger.

Lad os nu forestille os en verden, hvor man fik gennemtruffet den rene frihandel, men hvor standarderne og beskyttelsen og de politiske tiltag ikke fulgte med. Ville det alligevel være en bedre verden end den vi har nu? Eller ser du en risiko for at den løs-satte kapitalisme kunne køre tingene endnu dybere ned?

ML: Man skal have nogle minimumsstandarder samtidig med at man frigør verdenshandlen. Men man skal også gøre sig klart, at det er gradvist og behersket, hvad de fattigste lande kan leve op til - og hvis man stiller nogle meget, meget høje krav, så er det det samme som at afskære dem fra overhovedet at prøve at arbejde sig ud af deres ultra-fattigdom. Så der er nogle frygtelige balancer i det her.

Er der en ændring hos jer her? Er I mere frihandelsorienterede end for 10-15 år siden?

ML: Nej. Det tror jeg egentlig ikke - ja måske i forhold til for 10-15 år siden, men i hvert fald ikke i forhold til det, som vi lagde op af prioriteter da jeg sad som udenrigsminister.

Nu havde vi forhandlingsammenbruddet i WTO. Lykke Friis har fornylig været inde på at EU har indkasseret 3 fiaskoer i løbet af 2003: Irak-uenigheden, bruddet på stabilitetspagten og til sidst topmødesammenbruddet i December. Vi havde, hvis nogen kan huske så langt tilbage, en krise i NATO som var meget alvorlig - og som også udløste halve nekrologer over organisationen. Vi har FN på et decideret sidespor i mange sammenhænge de sidste par år. Er vi vidner til, at internationale organisationer - det formaliserede internationale samarbejde - bliver trængt decideret i defensiven, fordi landene forfølger deres egne interesser?

ML: Jeg vil jo stadigvæk vælge at tro, at vi kan genskabe en dynamik i EU-samarbejdet, som gør at det ikke bliver tilfældet dér. NATO er det lidt noget andet med - fordi NATO's oprindelige rolle er udspillet. Der er ikke nogen veldefineret - *geografisk veldefineret* - fjende for NATO længere. Det er ved at udvikle sig til en samarbejdsparaply også med Rusland, men det får nødvendigvis en lidt løsere karakter, det samarbejde - tror jeg. Mens man kan håbe at EU-samarbejdet kan forstærkes igen - både på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske. Ikke som et EU-samarbejde der, når det gælder militære samarbejdsstrukturer, erstatter NATO, men som et EU-samarbejde der *supplerer* NATO og gør det muligt for Europa at spille rollen med den bløde, globale sikkerhedspolitik - og intervenere i forhold til at forebygge og stoppe konflikter på de områder, hvor der ikke er en meget stærk amerikansk interesse i at gå ind og blande sig, men til gengæld, i nær- (eller nogenlunde nær-området) er en europæisk interesse i at stoppe konflikter - udover den rent humanitære, der selvfølgelig altid vil være der.

Hvad med FN?

ML: Den udvikling, som jo heldigvis nu ser ud til at være der omkring det europæiske forsvarssamarbejde og udrykningsstyrke til fredsbevarende operationer [efter at Tyskland, Frankrig og England har snakket sammen] kan vise sig at være den stærkeste arm - også for FN-ledede aktioner, vi hidtil har set i verden. Fordi EU-udrykningen jo sagtens kunne deltage i FN-sanktionerede og såmænd også FN-ledede aktioner.

Du siger der er et større løfte om dynamik i EU end i NATO---

ML: Det håber jeg der kommer. Man kan ikke påstå, der er det lige nu.

Men kan man forestille sig at EU-landene vælger at arbejde indenfor rammerne af EU alene - hvor de kan sætte dagsordenen - og gå udenom FN?

ML: Den konflikt tror jeg ikke så meget på. Dét, FN har brug for, det er rige lande med tilstrækkelig kapacitet til hurtig udrykning i fredsbevarende operationer. Det, som vi vil få, når planerne om EU-forsvaret er ført ud i livet, det er den hidtil stærkeste kapacitet for den slags aktioner. Det kan meget vel være, den ofte vil blive brugt til at udføre opgaver for FN. Jeg tror ikke så meget på konflikten - og det siger jeg også fordi vi havde faktisk i foråret for 3 år siden en diskussion om det her mellem EU-udenrigsministrene og FN's generalsekretær, Kofi Annan. Hvor det selvfølgelig dengang var endnu mere på tegnebrættet end i dag. Hvor han sagde, 'Jamen, jeg betragter det her som en mulig stor styrkelse af FN' - og ikke det modsatte.

5. Irak, Palæstina - og den dybe mistro

På din liste er Irak #4 og konflikten mellem Israel og palæstinenserne #5. Før vi starter på Irak: hvor meget ser du Mellemøsten som et sammenhængende problemfelt?

ML: Jeg ser det som et sammenhængende problemfelt på den måde, at den arabiske verdens forståelse for - eller: accept af - vore motiver i kampen mod terror og kampen for en mere demokratisk udvikling, også i den del af verden, vil helt og aldeles afhænge af at man får håndteret henholdsvis Irak-besættelsens afvikling og installeringen af et repræsentativt styre i Irak – OG af at man får inter文eneret til --- *omsider, omsider, omsider* --- at løse konflikten mellem Israel og palæstinenserne. Der er ingen tvivl om, at man ville have haft en større forståelse på gaderne i den arabiske verden for at fjerne tyrannen Saddam Hussein - uanset hvilke motiver man måtte have til det - hvis man havde set en vestlig verden, med USA i spidsen, der *havde* løst Palæstina-problemet. Havde insisteret på overfor Sharon-regeringen - og også brugt økonomiske tommeskruer, politisk pression, hele vejen rundt - til at sige:

'Det her skal standse. Der skal etableres en levedygtig palæstinensisk stat. Den der indespærring af hele den palæstinensiske befolkning og de stadige angreb med tunge våben på civile områder, som I besvarer terroren med - det skaber *kun had*. Det skaber *kun* permanent konflikt. Det gør ikke det ikke kun indenfor jeres område - hvor jeres muligheder for i Israel at lave en stat, et samfund, der kan leve i fred med sine naboer - men det fastholder en dyb, dyb rodfæstet mistro til vesten i den arabiske verden. Og bliver på den måde i øvrigt også et værn for gamle despoter i de arabiske lande - fordi de kan altid aflede den hjemlige utilfredshed ved at pege på den fælles kamp for palæstinenserne rettigheder.'

Men som jeg var inde på tidligere: USA har jo før krigen tænkt mere eller mindre i det, der blev kaldt den demokratiske domino-effekt: hvad man kunne lykkes med i Irak kunne brede sig. Man kan nu pege på Libyen, som pludselig er blevet genoptaget i det internationale samfund; man håber at kunne pege også på Iran og Nordkorea og sige: Andre har lært lektien. Så Irak kan bruges som et mønstereksempel for hvordan Mellemøsten kan udvikle sig i den retning vi ønsker. Hvis det lykkes, så vil Irakkrigen vel være en relativt lav pris at have betalt?

ML: Det kan man alt sammen sige, men der er en masse ubesvarede spørgsmål: om det vil lykkes i Irak. Det må man håbe det vil - og så fastholde en irakisk stat, fordi den boks man åbner - hvis man begynder at splitte den op - vil være dramatisk for hele Mellemøsten.

Er der en risiko for at Irak splittes?

ML: Kræfterne, der kunne tænke sig at splitte det op, er bestemt til stede. Irak har jo aldrig været nogen *naturlig* statsdannelse - en etnisk, religiøs enhedsstat. Men man er nok nødt til at have det synspunkt, som man også har haft i Afrika: at det kan godt være grænserne er tilfældige, men hvis man prøver at begynde at ændre dem, så tager det aldrig nogen ende. Derfor *skal* man have de forskellige samfund indenfor den der statsramme til at fungere sammen. Det er selvfølgelig også det, man prøver i Irak. Men igen: det at frigøre sig fra et indtryk af vestlig - og specielt: amerikansk - partiskhed i konflikten mellem Israel og Palæstina er en helt afgørende anden brik i det her.

Man kunne jo også have det synspunkt, at det nærmeste man har været et egentligt demokratisk valgt styre i noget arabisk land, det er faktisk i de palæstinensiske selvstyreområder. Så hvis man vil lave et demokratisk eksperiment - hvis man vil give det mulighed for at udfolde sig - så kunne man jo passende påtage sig det fulde ansvar for at palæstinenserne fik mulighed for at forvalte deres egne

anligger, rydde op i deres eget område og genopbygge det. Der ville man måske få det mest interessante, demokratiske eksperiment, fordi den befolkning er det bedst uddannede arabiske folk. Det er jo det, FN har udrettet i alle de år, hvor en stor del af det palæstinensiske folk har opholdt sig i flygtningelejre under FN's forvaltning.

Nu afsatte Danmark jo sidste år en millionpulje til demokratiseringen af den arabiske verden. Er det ren symbolpolitik eller har det en effekt?

ML: Det er mest symbolpolitik i første omgang. Men man må da håbe at man finder nogle aftagere for midler til demokratiske eksperimenter, men det er jo ikke fordi de står i kø i den arabiske verden lige nu.

Ser du det som et plaster på såret? At sige: 'Nu har vi gennemført denne her krig - der har været voldsom uenighed og skepsis, i Mellemøsten og i Vesten internt', hvor det for den danske regering er et forsøg på at kompensere - så man ikke alene fremstår som krigsførende?

ML: Det er jo sådan en lidt negativ udlægning af det, regeringen gør - det skal jeg jo ikke være den sidste til at tilslutte mig. Men der er selvfølgelig også, i det initiativ udenrigsministeren har taget, en forståelse af hvor vigtigt det ville være for den del af verdens udvikling, hvis demokrati omsider kunne slå rod. Vi har jo et problem med den arabiske verdens underudvikling - både når det gælder samfundsmæssige institutioner; demokratiske styreformer; kvinders deltagelse; økonomisk udvikling. Den arabiske er på en mærkelig måde blevet tilbagestående i forhold til også andre dele af den muslimske kultur. I Tyrkiet er der jo meget gang i økonomien; i Indonesien har der været meget gang i økonomien, i Malaysia er der en hel masse gang i økonomien! Det er ikke nogen muslimsk syge, at der ikke er udvikling, både politisk og økonomisk. Men det er tilsyneladende en arabisk syge. Og derfor er der selvfølgelig brug for at understøtte de kræfter, der naturligvis er i den del af verden, for at etablere demokrati. Men man er jo op imod nogle formidable traditioner. I Irak - efter så mange år med en ensporet despots diktator. Hele den arabiske halvø - med Saudi-Arabien i spidsen - er jo et frygteligt autoritært, feudalt gammelmandsstyre - eller klan-/familiestyre - hvor nogle ganske få tusind mennesker har hamstret utalte milliarder af oliepenge og prøver at fastholde magten og velstanden på få hænder.

Du har lige været i Ægypten, for tredje gang i løbet af de sidste 15-16 år. Hvilken udvikling er der sket i den periode?

ML: Ægypten er jo lidt anderledes end de lande, vi har talt om nu: det er jo sådan et halv-demokrati, hvor Mubarak har formået at manøvrere ganske godt siden mordet på Sadat. Han har holdt de fundamentalistiske strømninger tilbage; vel også sørget for nogen udvikling - men Ægypten har jo også nogle enorme spændinger. Både selvfølgelig overfor mere gammeldags, fundamentalistiske, religiøse kræfter - men også mellem land og by, mellem rig og fattig. Det er et uland med alle de der kedelige træk fra de fleste ulande: ja, der er nogle millioner ud af de 70 millioner ægyptere, som er inde i en god udvikling i levestandard - og ligger på vesteuropæisk niveau. Der er nogle, der er stinkende rige - nogle få, store familier ejer en meget stor del af erhvervslivet. Og der er ligesom overhovedet ikke noget fællesskab mellem dem, der er blevet bare 'almindeligt vesteuropæisk' rige, dem der er meget rige - og

så det store flertal af befolkningen, som driver landbrug eller er halvvejs arbejdsløse, på en levestandard der lige så godt kunne have været for 3000 år siden.

6. Den virkelige terrorkrig

Hvor meget logik er der i at tale om en 'terrorkrig'? Vi har ikke brugt ordet så meget her, men vi har blot i de sidste uger af 2003 haft terrorangrebene i Tyrkiet; på en noget andet skala: brevbomberne mod EU; attentatforsøget på Musharaff osv. Kan man sige, at terrorismen er dagsordensættende - og det er logisk eller fornuftigt at tænke terrorismen ind i international politik?

ML: Selvfølgelig er der nogle internationale - og også internationalt virkende - netværk her, med al-Qaida som det mest kendte eksempel. Men det er jo ikke alle de begivenheder, man rubricerer som terrorisme, der har et fælles udspring eller et internationalt netværk bag sig. Der er i det her, en række begivenheder som egentlig ligner nogle, der er forekommet *hele tiden* op igennem historien - også den nyere historie. Anti-regeringsgrupper, der betjener sig af vold og mord og angreb på statsledere osv.

Så noget er gammelt og noget nyt?

ML: Det, som måske især falder i øjnene, er den der permanente krig som Præsident Bush har defineret ovenpå de frygtelige begivenheder d. 11. september 2001, med World Trade Centre- og Pentagon-angrebet, måske ikke rammer voldsomt præcist i forhold til det, der er brug for. Det er klart at man måtte gå ind og intervenere i Afghanistan; fordi der var al-Qaida-netværket direkte koblet på statsapparat - Osama Bin Laden var vel nærmest de facto landets forsvarsminister. Angrebet på Irak har jo ikke ret meget at gøre med den anti-terror-krig i virkelighedens verden. Det er et gammelt opgør - med en despot af en diktator, som man har ført krig med før. Men der er ingen af de officielle begrundelser, der er blevet anvendt, der har vist sig - endnu i hvert fald - at have holdbarhed i sig. Det er derfor et underligt blandet billede man har af den her indsats.

I virkeligheden er krigen mod den internationale terrorisme naturligvis en årti-lang politiindsats på den ene side - fordi netværkene også er i Hamburg, de er også i Detroit, de er også i Paris, de er også i København. Man kan ikke bombe sig igennem til at udrydde dem. Det er en årtier-lang politiindsats - selvfølgelig kombineret med en udviklingspolitik, der gør at terroristernes måde at anskue verden på ikke bliver til en massebevægelse i næste generation. Jeg siger ikke, at man ved at øge ulandshjælpen med 50% kan forebygge terrorisme - jeg siger bare: den tankegang, Osama Bin Laden og andre, ligesindede står for, den kan få vældigt meget stærkere opbakning i den arabiske og muslimske verden, hvis ikke vi gør noget for at løse de grundlæggende konflikter og uligheder, som eksisterer i dag.

7. Topmødesammenbruddet - og den danske skepsis

Hvis du skulle give udenrigsministeren et råd, hvad skulle så være den øverste prioritet for dansk udenrigspolitik i 2004?

ML: Det bliver EU-sagen - forhåbentlig - som kommer til at trække flest kræfter, og - forhåbentlig - også bliver bragt til en lykkelig afslutning. Fordi EU er jo, uanset hvad vi mener om resten af verden, den vigtigste platform for os - også når det gælder om at finde de rigtige løsningen for *resten* af verden. Derfor *skal* det samarbejde fungere - og der ud fra kan vi så måske få en større styrke til at løse de andre problemer.

Du tror ikke der kommer til at ske det, der ofte sker i dansk EU-politik: at man nu benytter sig af at forfatningen ramlede og så ikke beskæftiger sig med emnet? Er der i virkeligheden et vindue nu, hvor man burde gå ud og tage diskussionen om forbeholdene?

ML: Ja, det er der jo egentlig. Men det bliver meget svært: Statsministeren har jo også viftet det af sig. Nu slipper han for at bruge kræfter på EU lige med det første - så det bliver svært. Det bliver også folkeligt set svært at holde den diskussion i gang - når der ikke er noget helt konkret at forholde sig til, det viser al erfaring.

Vil I gøre noget for at holde den på dagsordenen?

ML: Det vil vi gerne, men det BLIVER vanskeligt. Men både af den grund, og af alle andre grunde, så må man da håbe at der allerede under det irske formandskab begynder at komme noget ny bevægelse i at få løst forfatningsproblemet.

Havde du gerne set at man var blevet færdig med forfatningen, så det med garanti havde været den nuværende regering, der skulle have opgaven med at sælge den til den danske befolkning?

ML: Jeg havde gerne set at man havde fået den forfatning på plads inden udvidelsen rent faktisk formelt finder sted, her 1. maj, så man vidste at man havde et ordentligt maskineri til at få samarbejdet til at fungere.

Er det din opfattelse at danskerne kunne fortolke EU-problemerne sådan at de ville sige, 'nu må VI hellere indtage en mere positiv holdning'?

ML: Næh. Jeg tror såmænd desværre at sammenbruddet i Bruxelles under det italienske formandskab har bidraget til at forstærke en EU-skepsis, så det arbejde vi har foran os er blevet endnu større.

